

ATILLÂ DORSAY

O GÜZEL
ATLARA BINİP
GİDENLER

Remzi Kitabevi

O GÜZEL ATLARA BİNİP GİDENLER/ Atilâ Dorsay

© Remzi Kitabevi, 2017

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Nesrin Arslan

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1810-4

BİRİNCİ BASIM: Ekim 2017

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi

4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul

Sertifika no: 12068 / Tel (212) 629 0615

Cilt: Çifçi Mücellit, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi

5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul

Tel (212) 629 4783

*Ne kervan kaldı ne at, hepsi silinip gitti.
İyi insanlar iyi atlara binip gitti.*

NECİP FAZIL KISAKÜREK

O iyi insanlar, o güzel atlara binip çekip gittiler.

YAŞAR KEMAL

İçindekiler

<i>Sunuş</i>	9
--------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

Yönetmenler: Tam Bir Yaprak Dökümü

<i>Lütfi Akad (1916-2011)</i>	15
<i>Metin Erksan (1929-2012)</i>	24
<i>Memduh Ün (1920-2015)</i>	36
<i>Halit Refiğ (1934-2009)</i>	46
<i>Yılmaz Güney (1937-1984)</i>	55
<i>Zeki Ökten (1941-2009)</i>	71
<i>Ömer Kavur (1944-2005)</i>	78
<i>Yücel Çakmaklı (1937-2009)</i>	85
<i>Erdoğan Tokatlı (1939-2010)</i>	90
<i>Başar Sabuncu (1943-2015)</i>	94
<i>Yusuf Kurçenli (1947-2012)</i>	99
<i>Ülkü Erakalın (1934-2016)</i>	106
<i>Ayşe Şasa (1941-2014)</i>	111

İKİNCİ BÖLÜM

O Yüzleri Hiç Unutmayacağız

<i>Ekrem Bora (1932-2012)</i>	119
<i>Çolpan İlhan (1936-2014)</i>	124
<i>Tuncel Kurtiz (1936-2013)</i>	131
<i>Müşfik Kenter (1932-2012)</i>	138
<i>Levent Kırca (1948-2015)</i>	143
<i>Tarık Akan (1949-2016)</i>	152
<i>Zeki Alasya (1943-2015)</i>	159
<i>Engin Cezzar (1935-2017)</i>	164
<i>Halit Akçatepe (1938-2017)</i>	171

<i>Sümer Tilmaç (1948-2015)</i>	176
<i>Fikret Hakan (1934-2017)</i>	180
<i>Hakan Balamir (1945-2017)</i>	192
<i>Sezer Sezin (1929-2017)</i>	197

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Değişik Alanlara Damga Vuranlar

<i>Attilâ İlhan (1925-2005)</i>	205
<i>İlhan Selçuk (1925-2010)</i>	213
<i>Oktay Akbal (1923-2015)</i>	225
<i>Vedat Türkali (1919-2016)</i>	232
<i>Onat Kutlar (1936-1995)</i>	237
<i>Şakir Eczacıbaşı (1929-2010)</i>	246
<i>Server Tanilli (1931-2011)</i>	258
<i>Üstün Akmen (1943-2015)</i>	264
<i>Zeki Müren (1931-1996)</i>	267
<i>Selmi Andak (1921-2010)</i>	280
<i>Attila Özdemiroğlu (1943-2016)</i>	285
<i>Leylâ Umar (1928-2015)</i>	290
<i>Vitali Bey (1913-2007) Ve Diğerleri</i>	297
<i>Elâ Güntekin (1941-2010)</i>	308
<i>Adlar Dizini</i>	317

Sunuş

Benim yaşıma gelince o kadar çok insan tanımış, o kadar dost edinmiş oluyorsunuz ki... (Düşmanlarımız ayrı: onlar da çoğalıyor gerçi!)

Ve artık anılarınızı yazıp tüm o sevdiğiniz insanları anmak, onlara bir teşekkür yollamak, gönül borcunuzu yerine getirmek istiyorsunuz. Onlar olmasaydı yalnız siz değil, tüm toplum ve tüm sanat dünyası o kadar çok şeyden yoksun kalacak, öylesine fakirleşecekti ki... Tahmin bile edilemez. Ama artık bir önemli dönüm noktasına (iki yıl sonraki 80. yaş günüme) ve o zaman çıkaracağım kitaba bırakmayı düşündüğüm birçok dost ilişkisini, birçok yaşamışlığı ve sayısız güzelliği, daha önce davranıp yazmak istedim. Çünkü o kitapta tüm o ilişkileri istediğim kadar geniş ve ayrıntılı biçimde yazamazdım, yer olmazdı.

Önceleri tüm tanıdığım sanatçılar arasından bir seçim yapıp bir çağdaş portreler geçidi sunmak istedim. Ama sonra fark ettim ki, özellikle 2005'lerden beri kültür, sanat, medya ve kitle iletişimi alanlarındaki kayıplarımız dağ gibi olmuş/oluyor. Ben de ana temayı "çekip gidenler" olarak almaya karar verdim. Kitabın adı oradan geliyor.

Kitabın bölümlenmesi

Böylece ilk bölümde yönetmenler yer aldı. Öylesine çok kişi gitmiş ki, bölümün adı "Tam Bir Yaprak Dökümü" oldu.

İkinci bölüm "O Yüzleri Hiç Unutmayacağız" elbette oyuncularını kapsıyor. Onlar yalnızca "yüzler" değil kuşkusuz; yetenekleri de var. Hem de nasıl... Ama onları en çok fizikleriyle hatırladığımız da bir gerçek değil mi?

Son bölümdeyse değişik alanlar var. Adı konmamış olsa da, kendi içinde belli bir düzeni olan: yazarlar, müzisyenler, gazeteciler. Ve birkaç "özel yazı".

Sadece tanıdıklarımı yazma ilkesi

Kitapta önce uzun zaman önce yaşamış birkaç isim de vardı. Benim hiç karşılaşmadığım, hiç tanışmadığım... (Adlarını vermem de olur.) Ben farklı fırsatlarda onlar üzerine de yazmıştım ve o yazıları genişletip kullandım. Ancak 2017 Temmuzunda art arda gelen ölümler (Fikret Hakan, Hakan Balamir, Sezer Sezin), onları kitaba almayı zorunlu kıldı. Ben de bunu fırsat bilip o birkaç yazıyı çıkardım: çünkü ilke olarak "40 portre" demiştik. Ve bu sayıyı ne-dense korumak istedim. Kitabın adında yer almasa da...

Ama bunu galiba bilinçaltımdaki bir fikir yüzünden yaptım. Kitapta yer alan tüm kişileri bizzat tanımıştım; hemen hepsiyle dost olmuştuk; birlikte çok şeyler yaşamış, çok özel olaylara, çok hassas dönemlere tanık olmuştuk. Bu bence kitabın ele aldığı tüm kişilerin temel bir özelliğiydi. Ve öyle kalmalıydı. Böylece o birkaç yazıyı çıkararak bunu sağlamış olduk.

İlk bölümdeki hayli uzun yönetmen yazıları (Lütfi Akad, Metin Erksan, Halit Refiğ gibi) varlıklarını *SİNEMA* dergisine borçlu. O güzel dergideki yıllar süren köşem, böylesi ölümlerde bana sığacağı sığacağına yazma imkânı verdi: çoğu zaman o köşenin sınırlarını da aşarak... O derginin 2014'le birlikte kapanması ne yazık olmuştur... Böylesi yazılar için pek bir başka mecaz bırakmadan...

O yazılar benim için elbette bir kriter, bir ölçüt oluşturdu. O zaman yazamadığım veya kısa yazdığım yazıları da en azından bunlara yaklaştırmaya çalıştım.

Sevdiklerim üzerine "nihai" yazılar

Demek ki bunlar ölüm yazılarıdır. Bu demektir ki benim o kişiler üzerine "nihai/sonsal" yazıları, onlara en kapsayıcı bakışımdır. Son bir hesaplaşma, son bir irdeleme, son bir veda.

Gerçi üzerine daha önce yazdıklarım vardır. Ve eğer bunlar bir kitabıma girmemişse, burada anılmış ve kullanılmıştır. Zaten genel anlamda günü gününe yazılmış yazıyı severim, korurum, kullanırım. Çünkü otantiktir, anlaktır, içtendir. Ve kusursuz bir tanıklık getirir. Ama sonradan gelip çatmış bir ölüm de, o kişiye daha ge-

nel bir bakışı gerekli kılar. Yaptığım da budur: eski yazılarla güncel bir bakışı bütünleştirmek...

Birçoğu üzerine elbette daha önce de yazdım. Bunlar kimi kitaplarına girdiği gibi (*Sinema... Ve Unutulmayanlar; Dorsay'ın Penceresinden: Kültür ve Sanat Dünyamızdan Portreler*), Yılmaz Güney üzerine tuğla gibi bir kitabım da var!...

Ama yeterli mi? Bunlar öyle kişilerdir ki, buldukları alemde topluma hep yeni şeyler sunabilir, sürprizler yapabilirler. Benim kendi adıma diyelim ki Yılmaz Güney, Ayşe Şasa, Çolpan İlhan, İlhan Selçuk, Vedat Türkali, Onat Kutlar, Şakir Eczacıbaşı, Vitali Hakko ya da –sürpriz!– Zeki Müren üzerine söyleyecek şeylerim hep olacaktır. Belki ve gerekirse bundan sonra da...

Ölünün ardından konuşma polemigi

Bir polemik konusu: ölümler hep “iyi biliriz!”le mi uğurlanır, gidenin ardından sadece iyi şeyler mi söylenir? Bu konuyu yakın zamanda Cengiz Semercioğlu'nun merkezinde olduğu bir tartışma gündeme getirdi: Harun Kolçak nedeniyle...

Ben bu konuyu kitaptaki Fikret Hakan yazımda ortaya attım. Ve tartıştım. Kendi adıma, sonuç olarak orta bir yol seçtim. Elbette bu insanların istisnasız hepsi benim sevdiğim, yıllar boyu dostluk kurduğum kişilerdi. Ama zaman zaman da eleştirdiğim, tartıştığım kişiler. Bunlardan hiç söz etmeyecek miydim?

Böylece diyelim ki Halit Refiğ'den Metin Erksan'a, Attilâ İlhan'dan Vedat Türkali'ye, Çolpan İlhan'dan Tarık Akan'a kimi yanlarıyla eleştirdiklerim de oldu. Ama galip duygunun derin bir sevgi ve saygı olduğunu adım gibi biliyorum. O bakımdan içim rahat!...

Birbirleriyle söyleşen yazılar

Kimi yazılar ilk bakışta çok ilgili gözükmeseler de birbirleriyle karşılıklı söyleşti, tartıştı, birbirlerini sanki bütünledi. Bazen beni bile şaşırtan biçimde!...

Okur bunu fark edecektir. Diyelim ki Hakan Balamir'le Vedat Türkali, Ayşe Şasa'yla Yusuf Kurçenli, Sezer Sezin'le Lütfi Akad,

Lütfi Akad'la Yılmaz Güney, Yılmaz Güney'le Attila Özdemiroğlu, Şakir Eczacıbaşı'yla Onat Kutlar, Onat Kutlar'la Oktay Akbal, Ülkü Erakalın'la Zeki Müren, Fikret Hakan'la Çolpan İlhan, Çolpan İlhan'la Attilâ İlhan, Metin Erksan'la Müşfik Kenter, Tarık Akan'la Halit Akçatepe, Yılmaz Güney'le Zeki Ökten ve başkaları, kimi yazılarda sanki diyalogdan yola çıkıp bir bütüne ulaşacaklar; bir olayı, bir dönemi, bir süreci tanımlayacaklardır.

Son iki “özel” yazı

Tarihin aynı döneminde Türkiye denen dev çelişkiler ülkesinin kültür meydanında cirit atmış tüm bu kişilikler, bu ülkeyi, bu halkı, bu coğrafyayı kavramamıza yardımcı olacaklardır.

Ve kitabın son iki yazısı. Biri sadece Vitali Hakko için “nihai yazım” değil. Aynı zamanda, üç unutulmaz Beyoğlu insanının da katılımıyla, bugün en diplerde sürünen/süründürülen bu eşsiz semt için bir ağıt.

Son yazı ise, görünürde unutulmaz yazar Reşat Nuri Güntekin'in kızı Elâ Güntekin için yazılmış olsa da, aslında benim kaybolan gençliğime yakılmış bir ağıttır.

Atillâ Dorsay
Eylül 2017

BİRİNCİ BÖLÜM

***Yönetmenler:
Tam Bir Yaprak Dökümü***

Bir büyük ustadan geriye kalanlar

LÜTFİ AKAD (1916-2011)

Türk sineması en büyük ustasını yitirdi. Bir Lütfi Akad bir daha gelir mi? O tarihsel koşulların içinden süzülüp gelmiş sanatçının bir benzeri kolay yetişir mi?

Lütfi Hoca benim için de sinemamızı gerçekten başlatan kişidir. Hocası yoktu, doğrudur. Öncekiler –Muhsin Ertuğrul, Faruk Kenç, Orhon Arıburnu vs.– ilginç şeyler yapmışlardır; ama gerçek birer usta değillerdir. O, bomboş bir alanda, kendi merakı, tutkusunu, sevgisi ve özeniyle bir sinema inşa etmiş; ulusal bir sinemanın temel taşlarını döşemiş ve sonradan gelen hemen herkesin ustası olmuştur. Kara filmde polisyeye, gerçekçi yapımlardan fantezilere, aşk filmlerinden casusluk-ajan filmlerine, hemen her alanda ilk büyük filmleri, popülerlikle atbaşı giden bir sinema tutkusunun örneklerini vermiştir.

Daha ilk filmi olan *Vurun Kahpeye*'yi, Erman Film'in sahibi Hürrem Erman'ın isteği ve bastırmasıyla yönetmeyi kabul ettiğinde, aslında şirketin muhasebe işlerini yürüten bir amatör si-

nema meraklısından öte değildi. Halide Edip Adıvar'ın ünlü romanına elbette saygıyla karışık bir korkuyla yaklaşmış ve ortaya çıkan film, türlü kusurlarına karşın, sinemamızın büyük tarihçisi Nijat Özön tarafından, onun ünlü ve aşılmamış sınıflandırmasıyla sinemamızda "Gerçek Yönetmenler Dönemi"ni başlatan film olmuştu.

Vurun Kahpeye'yi hatırlamak

Yakın zamanda onarılan kopyasından izlenebilen film, gerçekten de kimi ilkel yanlarına karşın büyük ölçüde tiyatrodan etkilenmiş eski filmlerle (yani 30-40'lı yılların filmleriyle) kıyaslanmayacak kadar hareket ve gerilim içeren ve sinemasal bir tat veren bir yapımla olup çıkmıştı.

O filmi henüz çocukken izlemiş ve etkilenmişim. Şimdi haincesine yıkılan eski Taksim (sonrasının Venüs Sineması ve Devlet Tiyatrosu Taksim Sahnesi) önündeki uzun kuyruğa katılarak...

Sonra *Kanun Namına* veya *Beyaz Mendil*, o gençlik yıllarımda çok iyi değerlendiremesem de sevdiğim filmler olmuştu. 1950'lerin başlarında, hemen tüm ulusal sinema akımlarındaki gibi (en başta Fransız Yeni-Gerçekçiliği olmak üzere) Amerikan/Fransız kırması bir kara film türünü gözde sinema tercihleri olarak kullanan yeni Türk sinemacıları arasına Akad da katılmıştı. Tıpkı Memduh Ün, Atıf Yılmaz, Osman Seden ve hatta Metin Erksan gibi...

Kanun Namına'dan Yalnızlar Rıhtımı'na

Ancak diğerleri gibi o da bu türü bize adapte ediyor ve kamerasını ilk kez, aslında sinemamızda ilk kez, İstanbul sokaklarına taşıdığı *Kanun Namına*'nın peşinden *Altı Ölü Var*, *Katil*, *Öldüren Şehir* gibi filmlerle bunu sürdürüyordu. Yarıda bıraktığı ve Memduh Ün'ün tamamladığı *Üç Tekerlekli Bisiklet* de bu türe dahil edilebilir.

Sonraları polisiye/kara film karması bu filmlere çok az dönecektir: Yılmaz Güney'li *Kurbanlık Katil* ve daha sonraları, 1972 yılındaki son filmlerinden ve bu kez renkli olarak çekilen *Yaralı Kurt*'la.

Bu sonuncusu, yönetmenin büyük hayranlarından yazar Selim İleri'yle işbirliği yaptığı özel bir filmdir ve belki Cüneyt Arkın'ın da en iyi filmlerindendir.

50'lerin sonlarında, popüler ve nezih Yeni Melek Sineması'nda gösterilen (çünkü sinemanın sahibi FİTAŞ şirketinin yapımlarıydı) *Zümrüt* ve *Yalnızlar Rıhtımı*, çok kişi gibi beni de şaşkına çevirmişti. Batı filmlerine benzeyen, çılgın aşk, belli dozda gerçeküstüçülük, hele ikincisinde liman egzotizmi gibi bize yabancı şeyler içeren (ilki İhsan Koza –yani İhsan İpekçi– romanından, ikincisiyse Attilâ İlhan senaryosundan kaynaklanıyordu) bu filmler, sanki o sinemanın asıl müdavimi olan o yıllar sosyetesini için yapılmış gibiydi! Ama ne denli sinemasal ve kışkırtıcı idiler.

Ayrıca önceden andığım filmlerde, özellikle Ayhan Işık, Sezer Sezin, Turan Seyfioğlu, Fikret Hakan gibi dönem starları için yaptığını, bu iki filmle Çolpan İlhan ve Sadri Alışik için yapacak ve onları yıldızlığa yükseltecekti. Sinemamızın o yıllardaki büyük sevda hikâyesi olan Çolpan-Sadri evliliğinin de *Zümrüt*'te filizlenen bir aşkın sonucu olduğunu hatırlatayım.

60'lardaki yoğun çabalar, güzel filmler

60'larla birlikte, iş filmleriyle ticari yapımlar karmakarışık hale geldi. Asıl akılda kalıp, sinema tarihine geçenler gerçekçi türde olanlarıydı: *Beyaz Mendil*, *Hudutların Kanunu*, *Ana*, *Kızılırmak-Karakoyun*... İlkinde bir Yaşar Kemal romanını uyarlıyor ve hakkını veriyordu.

Hudutların Kanunu'nda Yılmaz Güney'le buluşması ise, perdeyi inanılmaz bir enerjiyle dolduruyordu. Aynı olay, Nâzım Hikmet'in senaryosunu yazdığı 1947 yapımı filmi yeniden yorumlayan *Kızılırmak-Karakoyun* ve de Agâh Özgüç'ün "atlanmış bir film" dediği *Kurbanlık Katil*'de de yaşandı.

Bu arada, belki bir raslantı ama Akad'ın kimi önemli oyuncularını üçer kez kullandığı, bir diğer deyimle onlarla bir "üçleme" yaptığı da dikkatlerden kaçmayabilir. Ki en azından Yılmaz Güney, Türkan Şoray ve Hülya Koçyiğit için bu doğrudur. Hatta Koçyiğit o ünlü üçlemenin dışında, bir filmde daha oynar.

